990529-1

Lidská svoboda je „od přírody“ umožněna maximálním využitím kontingencí, jež jsou vlastní všemu vnitrosvětnému dění, ale sama není založena ani v těchto (vnějších) kontingencích, ani není „dána“ od přírody, nýbrž musí se ustavovat, kultivovat a udržovat. Je neoddělitelná od lidského „já“, které rovněž není „dáno“, nýbrž musí se také ustavit a nadále udržovat ve své integritě. Protože se svoboda (jako ostatně nic „nového“) nemůže prosadit ani udržet tam, kde zároveň není spolehnutí na nějakou setrvalost, a protože sama povaha setrvalosti je v napětí a konfliktu se svobodou, musí být svoboda zakládána a udržována mimo jiné využitím vhodné vyváženosti dvou nebo více setrvalostí, které se v dané situaci natolik vzájemně vyruší či neutralizují, že se svoboda může prosadit. Toto vyvažování protichůdných setrvalostí a tendencí je vlastní veškerému životu, a duševní život (život vědomí) je umožněn a založen touto vyvážeností na úrovni fyziologické a specielně neurologické. Není však jejím produktem, tak jako svoboda není produktem a neutralizací protichůdných setrvalostí. Již Aristotelés rozlišoval dva druhy ctností (ARETÉ, virtus): ty, kterých není nikdy dost a které směřují k stále pokračujícímu posilování a umocňování, a naopak ty, které spočívají v uměřenosti, vyváženosti, „střednosti“. Ve fyziologii, ale také v psychologii a psychiatrii jsou známy problémy s hyperfunkcemi, ale všichni to známe také k běžných zkušeností. Tak např. nadměrná dlouhodobá paměť může za jistých okolností pronikavě snižovat tvůrčí schopnost vymýšlet něco nového (i když nedostatek dlouhodobé paměti může vést k něčemu podobnému).

(Praha, 990529-1.)